

Кіріченко О. М.,

старший викладач кафедри
світової літератури та російського мовознавства
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
olgashevchenko84@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2131-9216>

Шпетна С. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
світової літератури та російського мовознавства
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
svetlanashpetnay@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2230-4748>

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ
У КОМПЛЕКСНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМЦІВ
РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ**

На сьогодні освіта переходить на рівень навчання, де з'являються нові форми викладання, що відрізняються від традиційних. Навчання іноземної мови перестає зводитися тільки до вивчення правил і одиниць мови. Навпаки, воно набуває практичну спрямованість, що впливає насамперед на розвиток всебічно розвиненої особистості, здатної повноцінно брати участь у процесі міжкультурної комунікації. Участь студентів у комунікації – це володіння усною діалогічною мовою. Інноваційні засоби навчання, як інтерактивні методи, сприяють формуванню умінь діалогічного мовлення в іноземній аудиторії, створюють позитивний настрій і мотивацію до вивчення мови, комфортні умови для реалізації індивідуальних умінь і навичок студентів, виключають домінування окремих особистостей в процесі спілкування, а також допомагають набуті навички етикетного спілкування.

Отже, головні освітні технології пов'язані нині з використанням інтерактивних методів навчання. Термін „інтерактивне навчання” має кілька визначень. Оскільки сама ідея такого навчання виникла в 90-х роках з появою мережі Інтернет, деякі фахівці трактують це поняття як навчання із застосуванням комп'ютерних мереж і ресурсів Інтернету. Інтерактивне навчання – це одне з актуальних питань у вищій школі, що передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, які сформувалися у

викладачів та сприяє підвищенню навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Ю. Фокін, розглядаючи використання інтерактивних методів навчання, дає їм таке трактування: „Інтерактивні методи навчання орієнтовані на ширшу взаємодію учнів не тільки з вчителем, а й один з одним і на домінування активності в процесі навчання” (Фокін, 2002) О. Пометун та Л. Пироженко вбачають сутність інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії усіх його учасників. „Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)” (Пометун & Пироженко, 2002, с.7).

Теорія інтерактивного навчання на уроках розробляється й іншими дослідниками. Її різні аспекти висвітлено у працях Г. Коваль, Н. Деркач, З. Захарчук, Л. Іванової, Н. Кудикиної та інших учених.

Отже, в освітньому процесі повинні реалізовуватися три сторони спілкування:

- інформативна (передача і збереження інформації);
- перцептивна (сприйняття і розуміння людини людиною);
- інтерактивна (організація взаємодії в спільній діяльності) (Лахник Н., 2003, с. 44).

Інтерактивні методи найбільшою мірою відповідають особистісному підходу до навчання, заохочувального розвитку особистості, що набув широкого поширення в сучасній педагогіці. При особистісно орієнтованому підході одна з основних цілей навчання - створення для студентів комфортних умов за яких той, хто навчається, може відчувати свою успішність і спроможність. І в цьому разі сам процес навчання стає продуктивним, бо він організований у такий спосіб, що практично всі студенти навчальної групи є залученими в процес пізнання.

На сьогодні розроблено чимало форм інтерактивних методів проведення як лекцій, так і практичних занять, основна мета яких – активізувати творчий потенціал, домогтися того, щоб студенти не тільки вміли накопичувати знання, а й вміли б оперувати ними. При інтерактивному навчанні змінюється структура суб'єктно-суб'єктних і суб'єктно-об'єктних відносин. Студент більшою мірою виступає суб'єктом навчальної діяльності, ніж при пасивному навчанні, вступає в діалог із викладачем, активно беручи участь у пізнавальній діяльності.

Проблеми інтерактивного навчання як форма освітнього процесу розглядаються нами на прикладі вивчення студентами дисципліни „Російська мова і культура мовлення”. Враховуючи окремі теоретичні положення, що розкривають суть інтерактивного навчання, розглянемо, які методи використовуються нами на практичних заняттях із вказаної дисципліни.

Як показує практика, проведення таких занять вимагає від викладача глибшої методичної підготовки, ретельнішого планування, ніж при використанні пасивних форм. Опанування сучасними інноваційними педагогічними технологіями вимагає підвищення методичної грамотності

викладачів і створення спеціальних методичних указівок для студентів, в яких повинно знайти зображення те, як студенти мають готуватися до занять, яким чином будуть вони проводитися, які спеціальні засоби будуть використані.

Що стосується дисципліни „Російська мова і культура мовлення”, то її зміст, спрямований на опанування мовною культурою, дозволяє широко використовувати численні форми і методи інтерактивного навчання: студенти при цьому вчаться відкрито висловлювати свою думку щодо обговорюваних питань. Нині надається перевага навчання усному спілкуванню, де говоріння виконує функцію, яку важко переоцінити. Усне мовлення в цілому і говоріння як невіддільна її частина виходять на перший план. Ті, що навчаються, незалежно від віку, починаючи вивчати будь-яку іноземну мову, перш за все хочуть навчитися говорити цією мовою. Одним з найважливіших завдань викладача є стимулювання і мотивації вивчення іноземної мови, що сприяє застосуванню сучасних методів навчання, використання комп'ютерних технологій та інших новітніх засобів навчання. Зміни в системі освіти відбуваються через рух у бік нової особистісно-розвивальної моделі освіти. Також цьому сприяє необхідність використання інтелектуального потенціалу людини для творчої діяльності в усіх аспектах життя (Єлізарова, 2005)

Створюючи навчальні групи студентів з певною дидактичною метою, слід брати до уваги сукупність таких чинників (Пометун, 2004) психологічну сумісність студентів; навчальні можливості, інтереси, нахили; оптимальне поєднання парно-групової, колективної та індивідуальної форм роботи; орієнтованість інтерактивних технологій на структуру навчально - виховного процесу.

У вивченні іноземної мови часто виникає проблема, коли студент добре знає граматику і володіє достатнім словниковим запасом, але в «живому» спілкуванні він губиться і не може вимовити ні слова. Зазвичай це відбувається через те, що на заняттях недостатньо уваги приділяється комунікативним вправам. І одна з кращих вправ — це рольова гра.

Розглянемо приклади застосування методів інтерактивного навчання, зокрема рольові ігри. Студенти розбиваються на пари, кожен отримує схему міста. Учасник А запитує, як йому дістатися вказаного місця, учасник Б пояснює. Потім вони міняються місцями. Далі ускладнюємо завдання і пропонуємо провести екскурсію по місту, в якому студенти проживають. Для підготовки використовуємо колективно складений план:

Полтава

I. Географическое положение.

1. Где находится город Полтава?
2. Какая погода в Полтаве зимой? Летом?
3. Какая температура?
4. Какая природа в этом городе?

II. Полтава – исторический центр.

1. Кто рассказал Вам о Полтаве?
2. Сколько лет городу?
3. Это старый или новый город?
4. Какая у него история?
5. Какие есть памятники? Музеи?
6. О чём они рассказывают?

III. Полтава – промышленный центр.

1. Какие заводы и фабрики есть в городе?
2. Сколько их?
3. Что они выпускают?
4. Какие товары Вы покупали?
5. Они Вам нравятся?

IV. Полтава – город студентов.

1. Какие университеты, академии и институты есть в Полтаве?
2. Кем будут студенты этих университетов, академий?
3. Сколько научных институтов в Полтаве?
4. Сколько студентов учится в Полтаве?
5. Сколько в Полтаве школ?

V. Полтава – транспортный центр.

1. Почему мы говорим, что Полтава – транспортный центр?
2. Сколько в городе железнодорожных вокзалов? Автовокзалов? Аэропортов?
3. Какие виды транспорта есть в Полтаве?
4. Какими Вы пользуетесь чаще всего?

VI. Полтава – культурный центр.

1. Почему мы говорим, что Полтава – культурный центр?
2. Сколько музеев, библиотек, театров есть в Полтаве?
3. Где Вы уже были?
4. Вам нравится Полтава?
5. Что нравится особенно?

Після роботи над складенням плану студенти відповідають на питання, використовуючи матеріал до теми „Полтава“ (викладач доповнює відповіді, додаючи більше інформації, поетапно ускладнюючи завдання та вводячи нову лексику).

Черговим етапом є опрацювання інформаційного матеріалу:

Матеріал к теме „Полтава”

Географическое положение: Полтава находится в центре Украины, на берегу реки Ворскла. **Микрорайоны Полтавы:** Половки, Браилки, Левада, Сады –1, Сады –2, Сады– 3, Огнивка, Алмазный. **Стройки за последние 20 лет:** киноконцертный зал Дворец – „Листопад”; подземный комплекс „Злато мисто”; Полтавский факультет национальной юридической академии имени Ярослава Мудрого; храм Веры, Надежды и Любви, отстроен заново Успенский собор у Белой беседки и другие. **Исторические и культурные памятники Полтавы:** мемориал Солдатской Славы (Вечный огонь); памятник Н.В. Гоголю;

пам'ятник Т.Г. Шевченку; пам'ятник Ю.В. Кондратюку; пам'ятник А.С. Пушкину; пам'ятник Українським казакам; пам'ятник Петру 1; пам'ятник І.П. Котляревському; пам'ятник Панасу Мирному і другіє.

Музеї Полтави: музей історії Полтавської битви; Полтавський Краєведческий музей; Полтавський музей авіації і космонавтики імені Ю.В. Кондратюка; усадьба-музей І.П. Котляревського; літературно-меморіальний музей В.Г. Короленко; усадьба-музей Панаса Мирного і др.

Полтава – город студентів і школярів: в городі 38 шкіл; 3 школи-інтернату; 5 музикальних шкіл; школа іскусств; 13 училищ; 10 технікумов; 3 університету – Національний університет „Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка”, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленко, Вищеє учебное заведение „Полтавський університет економіки і торгівлі”; 2 академії – Українська медичинська стоматологічна академія, Полтавська державна аграрна академія.

Міста відпочинку: музикально-драматичний театр імені Н.В. Гоголя; Полтавський обласний театр кукол; Полтавська обласна філармонія; Дворці культури; кінотеатри; стадіони; спортивні площадки; басейни; кафе; бари; ресторани.

Доречно роботу супроводжувати відео- та фотоматеріалами. (Кіріченко, 2013, с. 15-17).

У процесі основного змістовного етапу студенти доводять до втоматизму вживання лексичних і граматичних моделей з теми, залучають їх до структури різноманітних текстів, закріплюють навички вживання мовних кліше, розвивають вміння усного діалогічного й монологічного підготовленого та спонтанного мовлення. Наприклад, пропонуємо взяти участь у груповій грі, підбираючи якомога більше прикметників до іменника (улиця, площа, музей, мост, університет, вокзал, парк). Особливо наголошуємо на розвитку діалогічного мовлення. Отже, комплексно відпрацьовуються кілька видів мовленнєвої діяльності, враховуючи, що навіть невеликий діалог у мові не повинен мати механічний характер, тому використовуємо при формуванні вмінь діалогічного мовлення дві групи вправ - підготовчі та мовні.

Після проведення «екскурсії», обговорюємо роль екскурсовода та його вміння презентувати визначні пам'ятки, наголошуємо на історичних, культурологічних, соціальних аспектах, що об'єктивно характеризують місто Полтаву. Студенти читають діалоги й міні-тексти, висловлюють свої міркування щодо прочитаного, складають та розігрують діалоги („Покажи другу город”, „Маршрут нашого путешествия”), використовуючи опорну лексику (наприклад, маршрут, вибрати-вибрати маршрут, поїздка). На наступному етапі викладач пропонує (за аналогією) провести екскурсію в місті, де проживають батьки та друзі.

У підсумку в роботі беруть участь усі учасники. Якщо в процесі презентації (екскурсії) одного учасника студенти доповнювали,

уточнювали матеріал, то на другому етапі їх діяльність активізувалася й кожен намагався висловитися, вступаючи в діалог, відстоюючи своє бачення, доповнюючи, обґрунтовуючи інформацію.

Наприкінці заняття доречно підсумувати й оцінити роботу згідно з затвердженими критеріями. У такий спосіб оцінюється читання, говоріння (моделювання мовленнєвих інтенцій, усне монологічне і діалогічне висловлювання (діалог-повідомлення), епізоди усного мовлення (за запропонованими комунікативними ситуаціями). Обраний метод ведення заняття за запропонованою темою зажадав цілеспрямованої підготовки й організації роботи студентів. Викладачеві в цьому випадку відводилася роль консультанта, яка зводилася до того, щоб в процесі вирішення поставленого завдання об'єднати зусилля студентів і викладача. Коли студенти звикнуть до рольової гри, викладач стане більше спостерігачем, ніж ведучим. Тобто поступово акцент зміщується на самостійну, активну діяльність тих, хто навчається.

Отже, незалежні дослідження, проведені різними вченими, показали, що опановування матеріалом і рівні його засвоєння зростають майже у чотири рази при застосуванні інтерактивних методів навчання. Економія часу, необхідного для вивчення необхідного матеріалу, в середньому становить 30%, а набуті знання зберігаються у пам'яті значно довше завдяки залученню всіх органів чуття й активних дій учнів у процесі навчання (Архипова, 2002). Все сказане переконує в тому, що інтерактивне навчання передбачає відмову від простого заучування інформації, основним завданням стає розвиток творчих здібностей студентів та інтересу до досліджуваного предмета, а також підвищення мотивації щодо навчання. При цьому методи розвитку творчої активності студентів повинні враховувати особливості змісту конкретних предметів. сформульовані питання, спрямовані на навчальне співробітництво.

Список використаної літератури

- 1. Фокин Ю. Г.** Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Издательский центр „Академия”, 2002. С. 11.
- 2. Пометун О., Пироженко Л.** Интерактивні технології навчання: теорія і практика. К., 2002. С. 7.
- 3. Лахник Н.** Развитие интерактивных навыков общения детей старшего дошкольного возраста посредством обучения английскому языку. *Імідж сучасного педагога*. 2003. № 2. С. 44–46. URL: <https://www.google.com/search?q4446&aqs=chrome..69i57.992j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> (дата звернення: 03.10.2021).
- 4. Елизарова Г. В.** Культура и обучение иностранным языкам. СПб. : КАРО, 2005. С. 311.
- 5. Пометун І. О.** Сучасний урок. Интерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник. К. : Видавництво А. С. К., 2004. 192 с.
- 6. Кіріченко О. М.** Методичні вказівки до складання тем говоріння (питання залікових та екзаменаційних тем) для студентів-іноземців підготовчого відділення. Полтава : ПолтНТУ, 2013. С. 15–17.
- 7. Архипова С. П.** Діалогові технології навчання як засіб підготовки до

неперервної освіти. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* / Ред. кол.: В. О. Зайчук та ін. К. : НМЦ ВО, 2002. Вип. 38. С. 103–108.

References

- 1. Fokin, Yu. G.** (2002). Prepodavanie i vospitanie v vysshej shkole: metodologiya, celi i sodержanie, tvorchestvo [Teaching and education in higher education: methodology, goals and content, creativity]. M.: Izdatel'skij centr „Akademiya” [in Russian].
- 2. Pometun, O., & Pirozhenko, L.** (2002). Interaktyvni tekhnologii navchannia: teoriia i praktyka [Interactive learning technologies: theory and practice]. (Pp. 7). Kyiv [in Ukrainian].
- 3. Lakhnik, N.** (2003). Razvitie interaktivnyih navyikov obscheniya detey starshego doskolnogo vozrasta posredstvom obucheniya anliyskomu yazyku [Development of interactive communication skills of older preschool children through learning the English language]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a modern teacher*, 2, 44-46. Retrieved from <https://www.google.com/search?q4446&aqs=chrome..69i57.992j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> (Last accessed: 03.10.2021) [in Ukrainian].
- 4. Elizarova, G. V.** (2005). Kul'tura i obuchenie inostrannym yazykam [Culture and foreign language teaching]. (pp. 311). SPb.: KARO [in Russian].
- 5. Pometun, I. O.** (2004). Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia [Modern lesson. Interactive learning technologies: scientific method]. K.: Publishing house ASK [in Ukrainian].
- 6. Kirichenko, O. N.** (2013). Metodichni vkazivki do skladannya tem govornnyia (pitannya zalikovih ta ekzamenatsiynih tem) dlya studentiv-inozemtsiv pidgotovchogo viddilennia [Methodical instructions for drawing up speaking topics (questions of credit and examination topics) for foreign students of the preparatory department]. Poltava: PoltNTU [in Ukrainian].
- 7. Arkhipova, S. P.** (2002). Dialogovi tekhnologii navchannia yak zasib pidgotovki do neperervnoyi osviti [Dialogue learning technologies as a means of preparation for continuing education]. *Novi tekhnologii navchannia – New learning technologies*, 38, 103-108. K.: NMTs VO [in Ukrainian].

Кіріченко О. М., Шпетна С. А. Використання інтерактивних методів у комплексному навчанні іноземців російської мови та культури мовлення

У статті досліджуються проблеми використання інтерактивних методів у комплексному навчанні іноземців російської мови та культури мовлення на досвіді роботи викладачів кафедри світової літератури та російського мовознавства ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, аналізуються чинні інтерактивні форми й методи навчання з врахуванням специфіки дисципліни викладання. Проблема інтерактивного навчання як форма освітнього процесу розглядається на прикладі вивчення студентами дисципліни „Російська мова і культура мовлення”. У ролі ілюстрації деяких теоретичних положень, які розкривають суть інтерактивного навчання,

демонструються методи інтерактивного навчання, що використовуються на практичних заняттях із вказаної дисципліни.

На думку автора, технологія інтерактивного навчання є ефективним засобом інтенсифікації та оптимізації навчального процесу, а також підвищення інтересу і мотивації студентів до вивчення російської мови як іноземної. Використання технології інтерактивного навчання у процесі підготовки вчителя школи сприяє розвитку та удосконаленню іншомовних комунікативних умінь майбутніх фахівців та формуванню їхніх особистісно-професійних якостей, що є запорукою успішного функціонування в умовах сучасного освітнього простору.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні методи навчання, інтерактивні дидактичні засоби, спеціальні комунікативні конструкції, комунікативна компетентність.

Кириченко О. Н., Шпетная С. А. Использование интерактивных методов в комплексном обучении иностранцев русскому языку и культуре речи

В статье исследуются проблемы использования интерактивных методов в комплексном обучении иностранцев русскому языку и культуре речи на опыте работы преподавателей кафедры мировой литературы и русского языкознания ГУ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”, анализируются действующие интерактивные формы и методы обучения с учетом специфики преподаваемой дисциплины. Проблема интерактивного обучения как форма образовательного процесса рассматриваются на примере изучения студентами дисциплины „Русский язык и культура речи”. В качестве иллюстрации некоторых теоретических положений, раскрывающих суть интерактивного обучения, рассматриваются методы интерактивного обучения, используемые на практических занятиях по указанной дисциплине.

По мнению автора, технология интерактивного обучения является эффективным средством интенсификации и оптимизации учебного процесса, а также повышение интереса и мотивации студентов к изучению русского языка как иностранного. Использование технологии интерактивного обучения в процессе подготовки учителя школы способствует развитию и совершенствованию иноязычных коммуникативных умений будущих специалистов, и формированию их личностно-профессиональных качеств, является залогом успешного функционирования в условиях современного образовательного пространства.

Ключевые слова: интерактивное обучение, интерактивные методы обучения, интерактивные дидактические средства, специальные коммуникативные конструкции, коммуникативная компетентность.

Kirichenko O. N., Shpetna S. A. The Use of Interactive Methods in Comprehensive Teaching of the Russian Language and Culture of Speech to Foreigners

The article examines the problems of using interactive methods in the comprehensive teaching of the Russian language and culture of speech to foreigners based on the experience of teachers, working at the Department of World Literature and Russian Linguistics of Luhansk Taras Shevchenko National University. The author also analyses current interactive forms and methods of education, considering the specifics of the subjects taught. The problem of interactive teaching as a form of educational process is discussed on the example of students studying the discipline „The Russian language and culture of speech”. The methods of interactive teaching, used during practical classes in the aforementioned discipline, are demonstrated as an illustration of some theoretical provisions that reveal the very essence of interactive teaching.

According to the author, the technology of interactive teaching is an effective means of intensification and optimization of the educational process, as well as increasing the interest and motivation of students to learn Russian as a foreign language. The use of interactive teaching technology in the process of preparation of a teacher to school contributes to the development and improvement of foreign language communication skills of future professionals and the formation of their personal and professional qualities, which is the key to successful functioning in modern educational space.

Key words: interactive teaching, interactive teaching methods, interactive didactical tools, special communicative constructions, communicative competence.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2021 р.

Стаття прийнята до друку 10.10.2021 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Дмитренко В. І.